

Normeren -- Confronteren -- Tolereren

Op haar partijcongres, medio maart, gaat de PvdA haar standpunt bepalen over de integratie van allochtone ingezetenen in de Nederlandse samenleving.¹ In aansluiting op een WRR-rapport (2003 p.190) worden in de concept-resolutie drie strategieën onderscheiden die de overheid daarbij kan volgen:²

- **Normeren** (afwijkend gedrag verbieden, bijvoorbeeld het dragen van nikaabs in de klas);
- **Confronteren** (actief bevorderen dat afwijkend gedrag aan de kaak wordt gesteld, bijvoorbeeld het dragen van nikaabs op straat); en
- **Tolereren** (afwijkend gedrag toelaten, bijvoorbeeld het dragen van een hoofddoek in de klas).

Ella Vogelaar (*De Volkskrant* 20/1/2009) waarschuwt dat deze drieslag verkeerd kan worden opgevat. Riekt de gekozen drieslag naar onverdraagzaamheid?³

Laten we de drieslag op het onderwijs toepassen. Volgens de PvdA kan het onderwijs immers een belangrijke rol spelen bij de integratie van allochtone leerlingen en studenten. Net zoals de overheid oefent een school macht uit. De school kan: 1) sommige gedragingen bindend voorschrijven c.q. verbieden, 2) sommige gedragingen stimuleren c.q. ontmoedigen, en 3) sommige afwijkende gedragingen lijdzaam gedogen. Wat is er mis met deze drieslag? Er ontbreekt een vierde optie: dat iemand geaccepteerd wordt zoals hij is, dat zijn of haar gedrag **vierkant aanvaard** wordt. Niet met pijn in het hart, maar van ganser harte. In de onderwijsethiek wordt dat 'inclusion' genoemd (het tegenovergestelde van 'exclusion', buitensluiting van leerlingen vanwege hun anders-zijn).

De opstellers van de PvdA-resolutie zijn in een taalkundige valkuil terechtgekomen. Zij hebben het zelfstandig naamwoord 'Verdraagzaamheid' (tolerantie) gereduceerd tot een werkwoord: tolereren. De betekenis van dat werkwoord is ambigu. Gaat het om *toelaten* of om *dulden/gedogen*? In elk geval doet het geen recht aan alle manieren waarop leraren met afwijkend gedrag kunnen omgaan. Denkend over opvoeding (naar volwassenheid) en integratie (in de samenleving) kunnen we veel verschillende invalshoeken kiezen. Maar als we opvoeding of integratie in werkwoorden willen vatten, hebben we aan de drieslag van de PvdA in elk geval niet genoeg. Indien afwijkend gedrag door de regelgevers getolereerd (toegelaten) wordt, staan leraren voor een existentiële keuze tussen drie pedagogische opties:

Kritisch Bejegenen -- Lijdzaam Gedogen -- Positief Accepteren

Die laatste optie wordt door de PvdA onderbelicht: dat leraren op school een verdraagzaam klimaat scheppen waarin afwijkend gedrag **positief geaccepteerd** wordt.

De opstellers van het WRR-rapport gebruikten het woord 'tolereren' als een technische, bestuurskundige term, althans dat mogen we hopen. Zij bedoelden: *toelaten*, oftewel *niet-verbieden*. Maar de opstellers van de PvdA-resolutie hebben de term uit zijn bestuurskundige context gelicht, waardoor het in de buurt van 'dulden' of 'gedogen' dreigt te komen. Het lijkt erop dat de opstellers van twee walletjes hoopten te kunnen eten: ze hoopten de trotse, Hollandse etnocentristen te verleiden met de connotatie 'dulden/gedogen' en toch de allochtonen en multiculti's te vriend te houden met de connotatie 'verdraagzaamheid'. Ze hebben gelijk als ze bedoelen dat niet alleen vrede maar ook tolerantie een werkwoord is: iets wat aller inspanning vereist. Maar taalkundig begeven ze zich op glad ijs. Want als je in de dikke Van Dale kijkt, is 'tolereren' slechts een slap aftreksel van 'verdraagzaamheid beoefenen'.

Wes Holleman

weblog onderwijs 25-1-2009

<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=589>; URL: [http://www.pvda.nl/download.do/id/320250112/cd/true/\(http://www.pvda.nl/renderer.do/menuId/200006403/clearState/false/returnPage/200006621/pageId/20006423/instanceId/37907/itemId/220356702/dossierId/200023650/\)](http://www.pvda.nl/download.do/id/320250112/cd/true/(http://www.pvda.nl/renderer.do/menuId/200006403/clearState/false/returnPage/200006621/pageId/20006423/instanceId/37907/itemId/220356702/dossierId/200023650/)).

² *Waarden, normen en de last van het gedrag* (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 2003), URL: <http://www.wrr.nl/content.jsp?objectId=2783> (p.190).

³ http://extra.volkskrant.nl/opinie/artikel/show/id/2444/PvdA%2C_kom_uit_die_kramp.